

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנהובסקי זללה"ה

פרשת פקודי תשפ"ד ❖ גליון תק"ע

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

היום שהתחילו לבנות המשכן

וַיִּכַּס הָעֵינָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן (מ' ל"ד)

כתב הגר"א דענני הכבוד חזרו בט"ו תשרי, שבאותו יום התחילו לבנות המשכן. ותיקשי הרי אין בונין בית המקדש בשבת ויום טוב, וט"ו תשרי הוא יו"ט. תו, דבאותה שנה ט"ו תשרי היה בשבת וכדלקמן:

א. דברי הגר"א

הנה כתב הגר"א (שיר השירים א' ד', ועוד עיין קול אליהו ודברי אליהו פרשת אמור) דהנה הקשה בטור (או"ח סי' תרכ"ה) למה אנחנו עושים חג הסוכות בט"ו בתשרי, הרי כיון שסוכה הוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשותו בניסן כי בניסן היה תחילת היקף העננים. ונבטור תירץ משום דבתשרי מינכרא טפי שמקיים מצות סוכה, שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ורק משום המצוה (נמצאים בסוכה).

ומתירץ הגר"א דכיון שעשו את העגל נסתלקו ענני הכבוד, ואז לא חזרו ענני הכבוד עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביום הכיפורים, ובמחרת יום הכיפורים "ויקהל משה את בני ישראל" וציוה על מלאכת המשכן וזה היה ב"א תשרי, וכתב "והעם יביאו עוד נדבה בבוקר בבוקר" עוד ב' ימים הרי י"ג בתשרי, ובי"ד תשרי נטלו כל חכמי לב ממשה את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו התחילו לעשות המשכן, ואז חזרו ענני הכבוד, ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי זכר למה שבאותה יום חזרו ענני הכבוד והיו קבועים אצל כלל ישראל.

ב. אין בונין ביום טוב

מעתה תיקשי כיצד התחילו לבנות המשכן בט"ו תשרי, הא אמרינן (שבועות ט"ו ב') דאין בונין בית המקדש בשבת או ביום טוב, וט"ו תשרי הוה יום טוב.

אך איתא בתשובות ריב"ש (סי' צ"ו) דלא נצטוו על איסור מלאכה דרגלים רק לאחר הקמת המשכן. [ובתשובות בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קמ"ג) דן מנא לן הא דבשנה ראשונה לא נצטוו על המועדות].

ג. אין בונין בשבת

אך אכתי תיקשי הא כתבו תוספות בבבא קמא (פ"ב א' ד"ה כ"ד) דבאותה שנה יום הכיפורים היה ביום שני, ונהביאו כך ממדרש, ותירצו בזה דמהאי טעמא עבדינן שני וחמישי ולא שלישי וחמישי, דהרי עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות וירד בשני, ואם כן ט"ו תשרי היה בשבת, וכיצד התחילו לבנות את המשכן בשבת.

ויש ליישב דהגר"א אזיל לשיטתו שכתב בהגהות לסדר עולם (פרק ו') דלא כתוספות, אלא יום הכיפורים היה ביום שלישי, נמצא ט"ו בתשרי היה ביום ראשון ושפיר התחילו בבנין המשכן. ואתי שפיר היטב. נא"ה. עיין בעל הטורים (שמות ל"ו ו') שכתב כדברי הגר"א הנ"ל שיום הכיפורים היה ביום ג'.

לימוד תורה בצילו של היכל

הנה בית המקדש הוה הקדש ואסור ליהנות ממנו. ואמרינן בגמרא פסחים (כ"א א') רבי יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל ודורש כל

היום כולו. ומקשינן בגמרא הא נהנה מצל של הקדש.

[ומוכיחין דסבר כר' יהודה דלא בכוונה תליא מילתא, והכא הוה לא אפשר, כיון שמוכרח לדרוש לרבים הלכות ההג, וקא מכיון, וכדעת אב"י דשרי. ודחינן דשאני היכל דלתוכו עשוי, ומותר משום דהוה שלא כדרך הנאתו, או מפאת דאינו קדוש כלל לענין הצל].

ותיקשי מאי מקשינן דאסור ליהנות, הא רבן יוחנן בן זכאי היה דורש בתורה, והרי תלמוד תורה הוה מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, נמצא דלא חשיב נהנה מהיכל, והרי זה כהא (ראש השנה כ"ח א') דשרינן לקיים מצות תקיעת שופר בשופר של עבודה זרה, או לקיים מצות לולב בלולב של עבודה זרה. [וכך הקשה במהרש"ם (חלק ה' סי' מ"ו) הובא בדובב מישרים (חלק א' סי' נ"ט)].

תירוץ א' - מרויח ממון

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רכ"א סעי' י"א) אם אסר ספרו על חבירו בקונם, אסור לנאסר ללמוד בו תורה, שהרי נהנה מהספר בזה שלומד בו.

חזינן דאע"פ דמקיים מצות תלמוד תורה, מכל מקום אסרינן במודר הנאה מהספר. ואם כן נימא הכי אף לענין ללמוד בצילו של היכל, ואם כן אתי שפיר הא דאסרינן.

א. אין לוקחים שכר

אמנם אין ליישב כך, דהרי הקשה בתשובות מהר"ם (מרוטנברג, הובא בתשובות מיימוניות הפלאה סי' ב') מאי שנא הא דספרים מהא דאמרינן (שולחן ערוך שם סעי' י"ג) שהמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

ותירץ בט"ו (שם ס"ק מ"ו) דבספרים הדרך הוא להשכירם בשכר, שהרי אין חיוב על האדם להשאל ספרו לחבירו בחינם כיון שהקלקול מצוי בהם, נמצא שהנהנה מספר המדיר בחינם, מהנהו השכר שהיה צריך ליתן. משא"כ שופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו ואם כן אין לוקחים עליו שכר נמצא שהנהנה בחנם אינו מהנהו.

מעתה לישב בצילו של היכל לכאורה דמי לשופר דהרי אין לוקחים על זה שכר ומותר משום מצות לאו ליהנות ניתנו.

ב. הקדש מקפיד

וכי תימא דאכתי יש ליישב כהנ"ל, דהרי ההקדש מקפיד שלא יהנו, והרי זה כדבר שנטלים עליה שכר.

אך הא בשופר שרינן אף בשופר של הקדש משום מצות לאו ליהנות ניתנו ולא אמרינן דההקדש מקפיד שלא ישתמשו בו.

ג. מצות לאו ליהנות באופן שמרויח ממון

הנה בעיקר מה שכתבנו דבספר אסור משום שמרויח השכר, צריך ביאור אמאי אסירא הרי אע"פ שמרויח שאינו צריך לשלם השכר, מכל מקום הרי מצות לאו ליהנות ניתנו.

אלא צריך לומר דאם מרויח כסף לא אמרינן מצות לאו ליהנות

נייטנו, וכך כתב באמרי בינה (הלכות נדרים ס"ז ט"ז) דהיכא דמשתרשי ליה ממון אסירא במצוות. ונעיין באמרי בינה שם במה שדן באורך]. וכך כתב בחזון איש (אהלות ס"ז כ"ב ס"ק כ"ז).

אך תיקשי מתוספות בחולין (ק"מ א' ד"ה למעוטי) דכתבו דבהמה של עיר הנידחת שריא לקרבן משום מצוות לאו ליהנות ניתנו אף שמרויח שלא יביא אחרת. [וכך תמה באמרי בינה שם. ואולי איירי בנדרה ואמרה הרי זו].

תירוץ ב' - הנאת הגוף

תו יש ליישב דביושב בצילו של היכל יש גם הנאת הגוף שנהנה מהצל, ואע"פ שבלא הלימוד היה בביתו, מכל מקום השתא נהנה גופו. והרי בגוונא דאיכא הנאת הגוף לא אמרינן כללא דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

א. תיקשי על הרש"ש

הנה מכאן תיקשי טובא על רש"ש (נדרים ט"ז ב') שהקשה אמאי אמרינן בסוכה מצוות לאו ליהנות ניתנו, הרי נהנה מהשמש, ותירץ דבלא המצוה היה דר בביתו, אם כן לא חשיב נהנה מהסוכה. והנה חזינן הכא דלא אמרינן כן.

ב. אכתי תיקשי לרשב"א

אך אכתי תיקשי דהתינתן לשיטת ר"ן (נדרים ט"ז ב' ד"ה והא) דהנאת הגוף בהדי מצוה אסירא, אבל לרשב"א (שם) דהנאת הגוף בהדי מצוה שרי, אם כן הדרא קושיא לדוכתיה.

תירוץ ג' - תורה משמחת לב

הנה כתב בט"ז (ס"ז רכ"א ס"ק מ"ג) עוד תירוץ לחלק בין ספרים דאסור במודר הנאה ובין שופר דמותר במודר הנאה.

דלא דמי מצוות תלמוד תורה לשאר מצוות, דהכא במצוות תלמוד תורה אמרינן דהמצוה ליהנות ניתנו, דהרי נמשך הנאה לאדם דהתורה משמחת לב, וכמו שמצאנו דאסור ללמוד תורה בימי אבלו, הלכך אסירא ללמוד בספר שמודר ממנו הנאה.

אם כן נימא נמי דמשום הכי אסירא בהך דרבי יוחנן בן זכאי.

א. אכתי תיקשי לרשב"א

אך אינו מעלה ארוכה, דכיון דלהרשב"א הנייל שרי גם באיכא הנאת הגוף בהדי המצוה אם כן מאי איכפת לן דמשמחי לב.

ועל כרחך דברי הט"ז הם דוקא לשיטת הר"ן דפליג על הרשב"א וסבירא ליה דבאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה אסור.

ב. אמאי מלמדו מדרש

הנה באמת דברי הט"ז צריכין ביאור, שהרי הקשה אנפשיה מהא דאמרינן (נדרים ל"ה ב') דמודר הנאה מלמדו מדרש, [או מלמדו מקרא היכא דאינם נוטלים שכר], והרי יש לו שמחה שהוא הנאת הגוף.

ותירץ בט"ז דהתם החיוב עליו ללמוד עמו מכח מה אני בחנם כו' ואם כן לא איכפת לן בהנאה, משא"כ בשאלת ספרים שאין עליו חיוב לתתם בחינם.

אך צריך עיון בדבריו דאע"פ דמחוייב ללמד בחינם מכל מקום הרי נהנה הנאת הגוף.

ויש ליישב דכיון דמחוייב ללמדו לא חשיבא נהנה ממנו. אך תיקשי דאם כן למה לן לטעמא דמותר ללמדו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, הרי גם בלאו הכי מותר משום דלא חשיב נהנה ממנו.

תירוץ ד' - מצוה דרבנן

הנה כתב בתשובות בית הלוי (ח"ג ס"ז נ"ה אות ג') דדינא דהרשב"א דשרינן הנאת הגוף בהדי מצוה, היינו דוקא במצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן אע"ג דבליכא הנאת הגוף שרי, ומותר לתקוע בשופר של עבודה זרה גם ביום טוב שני של ראש השנה, אך באיכא הנאת הגוף לא שרינן.

אם כן יש לומר דרבי יוחנן בן זכאי לימד את תלמידיו גם הלכות דרבנן דהוה מצוה דרבנן, ומשום הכי אף לרשב"א היה אסור כיון דהיה הנאת הגוף בהדי המצוה. ואתי שפיר היטב.

[כעין זה תירץ במהרש"ם (שם) אלא לא מצד דלימד דיני דרבנן, אלא מצד דלהגות כל היום הוי רק מצוה דרבנן, וכתב דבמצוה דרבנן בדאיכא נמי הנאת הגוף יש לומר דגם להר"ן בראש השנה (ז' ב' בדפי הרי"ף) מודה לשיטת הבעל המאור (ראש השנה ז' א' בדפי הרי"ף) דלא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו].

א. מקיים מצוה דאורייתא

אך לבי מפפק, דיש לומר דזה שלומד הלכות דרבנן מקיים מצות עשה דאורייתא.

ונפקא מינה בזה, במי שבירך ברכת התורה ולמד הלכות דרבנן, וסח לאחר שלמד, האם יצא בזה חובת ברכת התורה כדי ללמוד הלכות דאורייתא.

ב. לענין מה אני בחנם

הנה מבואר בפוסקים (רמ"א יו"ד ס"ז רמ"ו ס"ה ה' בשם הגהות מיימוני) דדינא דמה אני בחנם אף אתם בחנם, [היינו דתורה שבעל פה אסור ללמד בשכר], לא אמרינן לה בהלכות דרבנן, אם כן חזינן דבדיני דרבנן אינו מקיים מצוה דאורייתא דתלמוד תורה.

אך אינה ראייה, דיש לומר דנהי דהוי מצוה דאורייתא, מכל מקום לא אמרינן מה אני בחנם ומותר לקבל שכר, וכמו פסקי טעמים דהוה דאורייתא ובכל זאת מותר ליקח שכר.

ג. הורה בדין דרבנן

תו נפקא מינה, לענין הלאו דשתוי יין לא יורה, מהו בשתוי שהורה בדין דרבנן אי עבר על הלא תעשה דאורייתא ונפסל לעדות.

אך הרי כיון דלא לקי דהוי לא תעשה שאין בו מעשה, הוא הדין שאינו נפסל לעדות, אלא יש לדון דנפקא מינה באופן שעשה פעולה ובזה הורה, וכגון שהנידון אם טהור או טמא, והמורה לקח שרץ והניח עליו כדי להורות שהוא טמא, וכן יש לעיין באופן שכתב ההוראה אי חשיב מעשה.

תירוץ ה' - בתורה מודה הרשב"א

הנה העירו דיש לתרץ עוד, דדילמא שאני מעיין דאמרינן ביה דלרשב"א יהא מותר לטבול בו אף בימות החמה, [היכא דאי אפשר באחר], דהתם הנאת הגוף הוה מגוף המצוה שהוא טבילה במעיין, משא"כ הכא שני ענינים המה, הלימוד וההיכל, ואם כן נימא דבכהאי גוונא אף לרשב"א לא שרינן בהנאת הגוף בהדי המצוה.

אך אכתי צריך עיון דהרי אף הכא הוה ענין אחד, דאי אפשר להיות כאן בלי הצל של ההיכל. [וגם מסייע ללימוד כשיש צל].

אלא יש לדון כעין הנייל דבנידון דידן אף הרשב"א אינו מתיר הנאת הגוף בהדי המצוה, דהנה חזינן דבתלמוד תורה היכא דנוטלין עליה שכר אסרינן, ותיקשי הרי לשיטת הרשב"א שרי אף בהנאת הגוף בהדי המצוה, והרי יש לעיין בתקיעת שופר היכא דמודר הנאה מחבירו אם אסרינן בתקוע לו בחנם היכא דנוטלין עליה שכר, ואם נימא דלרשב"א גם בכהאי גוונא שרי, אם כן על כרחך דתלמוד תורה שאני דאסרינן אף באיכא הנאת הגוף בהדי המצוה. ואם כן יתיישב להרשב"א.

תירוץ ו' ז' ח'

תירוץ ו' - חוששין שישאר

יש ליישב באופן אחר, דלאחר שגמרו ללמוד, לא הלכו מיד אלא נשארו קמעא.

תירוץ ז' - אינו מצוה חיובית

הנה תירץ במהרש"ם (ח"ה ס"ז מ"ו) דבתלמוד תורה אסרינן באיכא הנאת הגוף בהדה,

דהא דסובר הרשב"א דאמרינן כללא דמצות לאו ליהנות ניתנו אף

באיכא הנאת הגוף, היינו דוקא במצוה חיובית, אבל במצוה שאינו מחוייב בה, אף שאם יעשנה יקיים מצוה, מכל מקום כיון שאיננה מוטלת עליו בחיוב, יש לומר דלא אמרינן בזה מצות לאו ליהנות ניתנו.

ואם כן כיון דקיימא לן (מנחות צ"ט ב', רמ"א יו"ד סי' רמ"ו סעי' א') דבשעת הדחק אם קרא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימושו מפיד ויצא ידי חובתו, אם כן אין חיוב עליו ללמוד עוד, ואף שאם הוא לומד עוד מיחשבה מצוה, מכל מקום בכהאי גוונא לא שייך לומר מצות לאו ליהנות ניתנו.

והא דאמרינן בסוגיא בנדרים (ל"ז א') דגם בלימוד התורה אמרינן

עניני שבת - איסור הכנה

מצות לאו ליהנות ניתנו, היינו בדליכא הנאת הגוף בהדה, מש"א"כ באופן דאיכא נמי הנאת הגוף, יש לומר דגם הרשב"א מודה דאסרינן כיון דלא הוה חיוב.

תירוצ' ח' - דבר שאנו מתכוון

תו כתב במהרש"ם ליישב, דטעמא דהרשב"א דאמרינן כלאא דמצות לאו ליהנות ניתנו אף באיכא הנאת הגוף, היינו משום דהוי דבר שאינו מתכוון, אם כן הרי התם קאי פלוגתיה אליביה דרבי יהודה דסובר דדבר שאנו מתכוון אסור ולא תליא בכונה, אם כן לדידיה לכולי עלמא לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו בהנאת הגוף.

ומכניסה כדי שלא תגנב או שלא תתקלקל מחמת החמה, נכגון שמכניסה מחצר לבית, והיינו כדי שהכלי תשאר קיים על ימי החול, אם כן הרי הוי כמכין משבת על ימי החול, ואמאי לא יהיה בזה איסור משום הכנה דאסור אף במלאכת היתר. ואלא על כרחך צריך לומר כחילוק הנ"ל. וגם במנחת יצחק הנ"ל הביא ראה זו. [אך בבאר משה (שם) אייתי לדברי ספר השלמה (שבת קכ"ג ב') דטעמא דשרינן כלי שמלאכתו להיות מחמה לצל, היינו משום דסתמיה לצורך שבת שהרי עשוי להשתמש בו היום. ואם כן מבואר דלא כהנ"ל.]

הוכחה ב' - להציל מפני הדליקה

תו, דחזינן דמותר להציל הפצים מפני הדליקה ומגשמים, כמו דמבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' של"ד וסי' של"ה) כמה דיני הצלה בשבת מדליקה ומגשמים ומשאר עניני הפסדות, בין בסחורות בין בשאר דברים בין בדברים המוקצים ושאינן מוקצים, ואם כן בדרך משל מי שיש לו בחצירו שקים מלאים קמח מונחים וראה גשם בא, הרי מותר לו ליקח מחצלת ולכסות את הקמח שלא יהיו נאבדים על ידי הגשמים, ואע"ג שבדאי אינו צריך להקמח בשבת רק יצטרך אותם בימי החול, ואם כן אמאי לא נימא דהוי הכנה משבת לחול דאסור. ואלא על כרחך חזינן כסברא הנ"ל דבכהאי גוונא לא חשיב הכנה.

הוכחה ג' - להביא יין להבדלה

תו, כתב בחיי אדם (ככל סי' דין ט"ו) דבאין לו יין להבדלה, אין להביא יין באמצע שבת מחמת איסור הכנה, אלא ימתין עד למוצאי שבת, אם לא באופן שאי אפשר לו להשיג יין במוצאי שבת, אז מותר לו להביא יין בשבת. ותיקשי למה יהא מותר אם אי אפשר להשיג יין במוצאי שבת, וכי מותר לעשות איסור דרבנן דהכנה כדי לעשות הבדלה, אמנם לפי הנ"ל אתי שפיר, דאם לא יהא אפשר להשיג יין במוצאי שבת, אם כן לא נקרא כלל בשם הכנה אלא בשם הצלה.

הוכחה ד' - להחזיר הלולב להמים

תו, דאיתא במשנה (סוכה מ"ב א') לענין לולב, דבשבת מחזירין את הלולב למים, [וביו"ט מוסיפין מים ובמועד מחליפין המים], והרי בשבת לאחר שיצא בו ידי חובתו, [והיינו על כרחך כשחל יו"ט ראשון בשבת בזמן הקדום דהיה נוטל אף בשבת], הוא רק מכין על יום השני דסוכות, ולמה יהיה מותר להחזירו למים.

הוכחה ה' - להחזיר השופר לביתו

תו, יש להוכיח משופר ביום טוב של ראש השנה שמחזירין השופר לביתו לאחר התקיעות, אף ששוב אינו צריך לו באותו היום. וכן ביום טוב של סוכות נושאים הלולב לביתו. אלא על כרחך שרינן כדי שלא יהא הפסד. [ושמענין דמהרש"ג אינו מחלק לענין הכנה בין אם מחזירו למקומו ובין אם מחזירו למקום אחר, דאע"פ שמחזירו למקומו אכתי חשיב הכנה אם לא מטעמא הנ"ל].

הוכחה ו' - להפיר נדרים בשבת

תו, איתא בגמרא נדרים (ע"ז א') ובשולחן ערוך (או"ח סי' שמ"א סעי' א') דבשבת יש חילוק בין התרת נדר של חכם לבין הפרת נדר של בעל, דלענין התרה, אין להתיר נדר בשבת אלא אם התרה הוא לצורך שבת, אבל לענין הפרה, יש להפיר כל נדר אפילו אם אינו לצורך השבת.

והטעם הוא דבשלמא לענין התרה, כיון דלא בעינן שיהא דוקא ביום השמיעה, דהחכם לעולם יכול להתיר את הנדר, לכן אין מתירין אלא אם כן התרת הנדר הוא לצורך השבת, אבל לענין הפרה כיון דהבעל אינו יכול להפיר אלא ביום שמעו, נמצא שאם לא יפיר עכשיו לא יוכל להפיר כלל, לכן יכול להפיר אפילו נדר שאינו לצורך השבת.

חזינן דאפילו נדרים שאינם לצורך השבת מכל מקום כיון דאם לא יפיר בשבת יפסיד לגמרי כל ההפירה לכן יכול להפיר בכל ענין, הרי להדיא דבכהאי גוונא לית ביה משום הכנה משבת על חול.

איסור הכנה משבת למוצאי שבת

איתא בשולחן ערוך (סי' שכ"ג סעי' ו') **מדיחים כלים לצורך היום, כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול, אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין, וכלי שתייה מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה. והיינו דאע"פ דמדאורייתא מותר להכין בשבת לצורך יום חול, אמנם מדרבנן אסרינן.**

וכתב בתשובות מהרש"ג (ה"א סי' ס"א) דכל זה כשמכין הדבר באופן שאף אם לא יכין לא יפסיד, אבל אם פעולתו היא הצלה שאי אפשר לעשותה במוצאי שבת בזה שרינן.

ויש לדון בזה בכמה גווני:

א. להכניס מאכל למקרר כדי שלא יתקלקל

הנה כתבו בפוסקי זמנינו דמותר להכניס אוכל למקרר בשבת כדי שלא יתקלקל, דאין זה בכלל איסור הכנה, דהרי להאמור איסור הכנה היינו דוקא כשיכול לעשותו במוצאי שבת ורוצה להכין קודם, מש"א"כ כשיכול לבוא לידי הפסד. [א"ה. עיין מנחת יצחק ח"ח סי' כ"ד, ובאר משה ח"א סי' כ"ה].

ובתשובות מהרש"ג (שם) כתב להתיר משום סברתו, לא רק להציל חפץ שלו, אלא התיר גם בכל דבר שלא יוכל לעשות לאחר השבת. כגון שרוצה לשנות חלב וצריך להיות אצל החליבה בשבת מפאת שלא יהא חלב עכו"ם, ואם לא ילך בשבת לא יהא לו חלב, כגון דבמוצאי שבת אין חולבין.

ב. לטבול בשבת

כמו כן מהאי טעמא כתב במהרש"ג (ח"ב סי' קנ"ה) להתיר לאשה לטבול בשבת אע"פ שבעלה יבוא רק במוצאי שבת, בגוונא דלא תוכל לטבול במוצאי שבת, ואע"פ שהטבילה הוא רק למוצאי שבת ונמצא מכין בשבת לחול, דהרי להאמור איסור הכנה לא מקרי אלא מה שאפשר לו לעשות במוצאי שבת ורק שהוא עושה בשבת כדי להקל מעליו הטירח במוצאי שבת, אבל בדבר שאם לא יעשה אותה בשבת שוב לא יהיה שייך לעשות אותה במוצאי שבת, זה לא הוי הכנה שאסרו חכמים.

ויש להעיר דהנה איתא בחיי אדם (ככל קנ"ג ס"ק ו') דהבאת יין לביתו לא הוה הכנה, וכמו דחזינן (עירובין ל"ח ב') שמותר להביא העירוב ביום הראשון של יום טוב לצורך יום טוב שני, כל זמן שאינו אומר שיהא לעירוב. וכתב דאע"פ דאסור להביא יין מיום טוב לחבירו, צריך לומר דהא דאסור היינו דוקא סמוך לחשיכה דמוכח מילתא דאינו לצורך היום, אבל להביא מבעוד היום גדול מותר, מכיון דאינו מוכח שהוא לצורך מחר דאפשר שיצטרך להיום. [אמנם כתב בחיי אדם שאין לנו ראייה להתיר אלא לצורך מצוה].

והנה בעירוב הא אינו יכול לעשותו בלילה ומכל מקום אסרינן סמוך לחשיכה, ותיקשי אשריותא דמהרש"ג בטבילה שהתיר גם סמוך לחשיכה מחמת ההפסד, אלא אם כן נאמר כיון דהתם בטבילה אין דיבור ואינו ניכר שהוא לצורך מחר, [וצריך עיון מברכת הטבילה, ויש לחלק], ועכ"פ תיקשי על מהרש"ג דהרי חזינן בחיי אדם דאין ההיתר בגלל הצלה אלא רק מכיון דאינו ניכר שהוא לצורך מחר.

שש הוכחות להנ"ל

הנה בתשובות מהרש"ג (שם) הביא ליסוד הנ"ל שש הוכחות:

הוכחה א' - טלטול מחמה לצל

חדא, שהרי חזינן בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ד') דכלי שמלאכתו להיות מותר לטלטלה אף מחמה לצל או כדי שלא תגנב, והיינו שאינו צריך לכלי כלל בשבת אלא דעתו להשתמש בהכלי רק למחר.

ותיקשי כיון שאין צריך כלל לאותה כלי בשבת והוא מטלטל אותה

ענינים שונים [א']

מציעא (ק"י א'), ואם כן יש כאן שבועת ספק, ומספק חייב לקיים השבועה דספק שבועה לחומרא, אבל בממון אמרינן דספיקו לקולא, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. מסדרין מהערב

הנה יש לדון לאחר שסידרו לו האם יוכל לגבות מהערב, דעת אמרי בינה (ה'ל' גביית חוב ס"י ג') דשפיר יוכל לגבות ממנו שהרי הלווה חייב, ונחלק על כנסת הגדולה שסובר דכיון שהוא פטור גם הערב פטור.

אלא שדן באמרי בינה שיאמר הערב שיגבה מהלווה, דקיס לי כרבינו תם דפסק דאין מסדרין לבעל חוב.

ולא הבנתי הרי במציאות אינו גובה מהלווה ואם כן אמאי לא יגבה מהערב, ומאי שנא אם הלווה אלים דבכהאי גוונא גובים מן הערב. [א"י"ה. ועיין שם בדברי האמרי בינה].

ג. קיס לי

הנה כתב באמרי בינה דמהני תפיסה בכל מסדרין, דיאמר קיס לי כהדעה דאין מסדרין לבעל חוב. אך יש לעיין לפי מה שכתב בתומים (קיצור תקפו כהן ס"י ק"י"ג ק"י"ד) דאין לטעון קיס לי כדעה שלא הובאה בשולחן ערוך.

ענינים שונים [ב']

ב. ראייה מריבית

בשער משפט הביא לזה ראייה מהא דכתב בט"ז (ח"י"מ ס"י ט' ס"ק א') דלוה שגבה בחזרה רבית קצוצה, כיון שאינו גובה אותו אלא מטעם דכתיב "וחי אחיך עמך" אהדר ליה דניחא בהדך, אינו צריך לשלם לבעל חוב שלו כיון דיש לו זכות בהאי רבית כיון שלא בא לידי חיותו דהלוה. [א"י"ה. ועיין שם שמביא דכך כתב בש"ד (ס"י פ"ו סק"ג) דבהענקה וכן מי שנטל צדקה אינו צריך לפרוע לבעל חוב שלו ממנו].

ג. מהו לענין מזיק

הנה לפי דברי שער משפט הנ"ל, זה שסידרו לו ונשאר אצלו דברים ואחר כך הזיק את חבירו, לא יוכל המזיק לתבוע מהני מילי, כיון שנשאר לו מכח סידור.

ואולי יש לחלק בין חוב שהיה לו מקודם שלא חל על דברים שנסדרו, ובין חוב שהתחיל לאחר הסידור. וצריך עיון.

ענינים שונים [ג']

לשבת מן הצד, אבל לשבת כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור, ואפילו אם היושב עוסק בקריאת שמע. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ח') דטעמא מפני שנראה שהמתפלל משתחוה לו.

מעתה יש לעיין במי שיושב וקורא קריאת שמע ואדם מאחרי מתחיל להתפלל שמונה עשרה, וזה שלא כדון כי משתחוה לו, האם יש מידת חסידות לעמוד, שהרי בעלמא אין לעמוד באמצע קריאת שמע. [ובשלמא אם יכול להסב ישיבתו שלא כנגדו בלי שיעמוד ודאי שפיר דמי, אך הנידון באינו יכול. והעירוני שבלקט הקמח החדש כתב שיקום].

וכן מי שבאמצע קריאת שמע שחבירו דילג על פסוק בקריאת שמע, האם יקום וירמז לו בכדי שחבירו לא יפסיד קריאת שמע בברכותיה.

ענינים שונים [ד']

וצדדי הספק, מי אמרינן דפטור, דהמוציא מחבירו עליה הראיה, או דילמא חייב, דנימא דכל שהוא ספק לא מקרי מנא תבירא. וכעין זה יש לדון בהא דאמרינן (בבא קמא כ"ח א') בשור תם שעלה על גבי חבירו להורגו, ודחפו לעליון ומת חייב, שהיה לו לשמטו ולא שמטו. מעתה מהו באיכא ספק אם בהשמטה היה מת.

מסדרין לבעל חוב

קיימא לן מסדרין לבעל חוב. ויש לדון בהאי דינא בכמה נידונים:

א. לחלק בין שבועה לשיביעית

הנה אמרינן (ח"י"מ ס"י צ"ז סע' ז') שאם נשבע לפרוע, אע"פ שאין מסדרין מפאת החוב, אבל מסדרין מפאת השבועה, וחייב למכור כל מה שיש לו, ואפילו חלוק ומכנסים ואבנט, כדי לפרוע לבעל חובו, ויתפלש באפר ולא יעבור על שבועתו.

אמנם לאידך גיסא אמרינן (שולחן ערוך ח"י"מ ס"י ע"ג סע' ז') שנשבע לפרוע חובו ועבר שביעית פטור לשלם, דכל שפטור מדין הפרעון, אינו חייב לשלם מכח השבועה. ותיקשי מאי שנא שביעית ממסדרין.

וכתב בקצות החושן (ס"י צ"ז ס"ק ט"ו) דבסידור אכתי יש כאן חוב, אלא שפטור מלשלם ואם יעשיר יתחייב, ואם כן צריך לקיים שבועתו שנשבע לפרוע חובו, משא"כ לאחר השמיטה אין חוב כלל, והרי לא נשבע אלא לפרוע חובו ולא ליתן מתנה.

אמנם באמרי בינה (גביית חוב ס"י ג') ובתומים (ס"י צ"ז ס"ק כ"ו) כתבו דהא דקיימא לן דמסדרין הוא רק מספק, דהרי פליגי בזה בסוגיא בבבא

לאחד מסדרין ולאחד לא מסדרין

הנה יש לדון אם היה לו שני חובות, בחוב אחד מסדרין ובחוב אחד אין מסדרין, כגון הלואה ושכירות, [דהרי נחלקו ב"מסדרין וב"מסדרין חוב דשכירות שאינו מכח הלואה, וכן לענין ערב עם מסדרין לו כתב בערוך השולחן דתליא בהאי פלוגתא], או הלואה בלא תנאי והלואה עם תנאי, [דהרי אם התנה שישלם החוב אף ממה שמסדרין, תנאו קיים, דבדבר שבממון תנאי קיים], דגובין שניהם וחולקין, ונשאר מהחוב שיש לו סידור נכסים שסידרו ללוה, האם הבעל חוב שגובה בלא סידור יכול לגבות מה שנשאר מהסידור של הבעל חוב שגובה עם סידור.

א. אינו יכול לגבות

כתב בשער משפט (ס"י צ"ז ס"ק ז') דבעל חוב השני שגובה בלא סידור לא יוכל לגבות מהם, מפני שחל כאן דין של סידור כלפי החוב האחד, שוב יש לו הזכות להחזיק בהם וממילא לא יוכל השני לגבות.

לעמוד באמצע קריאת שמע

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח ס"י ס"ג סע' ב') מי שיושב ורוצה להחמיר לעמוד ולקרוא קריאת שמע מעומד נקרא עבריין.

וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק ה') דטעמא דכיון דהלכה כבית הלל דסבירא ליה דהא דכתיב "ובקומך" אין הכוונה בעמידה כדעת בית שמאי, אלא בזמן שדרך בני אדם לקום ממתנם, אם כן אסור לו להחמיר לעשות כבית שמאי ולעמוד, ואפילו אם אין הכוונה בעמידתו לעשות כבית שמאי אלא לעורר הכוונה וכדומה אפילו הכי אסור.

הנה איתא בשולחן ערוך (ס"י ק"ב סע' א') יש מי שאומר דאע"פ שהעוסק בתפילה או בתורה יכול לשבת בתוך די אמות של המתפלל, הני מילי

מנא תבירא

הנה איתא בגמרא בבא קמא (י"ז ב') זרק כלי מראש הגג, ובא אחר ושרבו במקל, פטור, דאמרינן ליה מנא תבירא תבר.

מספקא לן מהו בספק השקול אם הכלי היה נשבר, [בין שהספק על העבר אם הקרקע תשברנו, ובין שהספק על העתיד היאך יפול], האם השוברו במקל פטור.

כוס תנחומין

להגאון רבי יצחק הלוי בלעדי שליט"א
ר"מ בישיבת הגאון מטשעבין כוכב מיעקב
ומח"ס "לב בנים" ו"משנת יצחק"
להסתלקות לשמי רום אביו הרב שלמה הלוי בלעדי ז"ל
ממקורבי רבינו זיע"א
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של
רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה
לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן
הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה
פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים
באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן,
ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.
לקבל הגיליון ולהערות 15703949@gmail.com

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח
ר' יחיאל יהושע זצ"ל
בן יבלחט"א יוסף דוד הי"ו
נלב"ע י"ג אב תשפ"ב
תנצב"ה